

Vaikutusten ennakkoarviointi/ Vantaan sosiaali- ja terveystoimi

Asia:	Terveydenhuollon järjestäminen paperittomille alle 18-vuotiaille ja raskaana oleville
Asiasta päättävä taho ja lopullinen päätöksentekijä:	Sosiaali- ja terveyslautakunta
Valmistelija/t	Ritva Paavonheimo, Arja Ruponen
Muut valmisteluun osallistuneet:	Hanna Romu, Arja Hanna, Jarmo Kantonen, Pirjo Pennanen (terveydenhuollon järjestäminen paperittomille henkilöille - valtuustoaloitteen selvitykseen osallistuneet, evauksessa on käytetty selvityksen tietoja)
Päivämäärä:	24.3.2017, päivitetty 28.4.2017

Vaikutukset	Nykytila Paperittomille tarjotaan ainoastaan kiireellinen hoito	Muutosesitys Alle 18-vuotiaat ja raskaana olevat paperittomat henkilöt saavat terveydenhuollon palvelut kuten kuntalaiset
Asiakas ja kaupunkilainen / väestö	Nykykäytännön mukaan paperittomat henkilöt saavat lakisääteiset palvelut. Paperiton henkilö, kuten kaikki muutkin Suomessa oleskelevat henkilöt, saa kiireellisen hoidon (erikoissairaanhoidonlaki 1062/1989 3 §, terveydenhuoltolaki 1326/2010 50 §), joka tarkoittaa • äkillisen sairastumisen, vamman, pitkäaikaissairauden vaikeutumisen tai toimintakyvyn alenemisen edellyttämää välitöntä arviota ja hoitoa. Näissä tapauksissa hoidon aloittamista ei voida pitkittää ilman, että sairaus pahenee tai vamma vaikeutuu. • kiireellistä suun terveydenhuoltoa, mielenterveyshoitoa, päihdehoitoa ja psykososiaalista tukea.	Alle 18-vuotiaat lapset ja nuoret sekä raskaana olevat paperittomat henkilöt saavat kaikki terveydenhuollon palvelut mukaan lukien erikoissairaanhoidon ja suun terveydenhuollon palvelut samoin edellytyksin kuin kuntalaiset. Paperittomalla henkilöllä tarkoitetaan tässä yhteydessä: – maassa ilman oleskelulupaa oleskelevaa, muualta kuin EU- tai Eta-valtiosta tai Sveitsistä kotoisin olevaa henkilöä, jolla ei ole vakuutusturvaa sairauden tai sairaanhoidon varalle – Suomeen muualta kuin EU- tai Eta-valtiosta tai Sveitsistä tullutta henkilöä, jonka oleskeluluvan tai viisumin edellytyksenä on ollut yksityinen sairausvakuutus, mutta vakuutusturva on päättynyt tai se ei ole kattava (esim. tietyt opiskelijat, joilla on määräaikaiseen maassa oloon oikeuttava oleskelulupa)

		– EU-kansalaista, jolla ei ole vakuutusturvaa sairauden tai sairaanhoidon varalle (esim. tietyt Itä-Euroopan väestöryhmät, joilla ei ole vakuutusturvaa kotimaassaan) Alle 18-vuotiaan henkilön ikä todennetaan henkilön esittämällä todistuksella. Mikäli tällainen puuttuu, terveydenhuollon ammattilainen arvioi iän ja/tai henkilön ikäilmoitukseen luotetaan, mikäli ei ole selkeitä perusteita pitää henkilön kertomaa ikää epäuskottavana.
	Paperittomien elinolosuhteet, terveys ja toimintakyky voivat olla puutteelliset ja taustalla olevat kokemukset traumatisoivia. Kulttuurinen tausta ja käsitykset terveyteen vaikuttavista tekijöistä eroavat valtaväestöstä. Tällaiset tekijät vaikuttavat terveyttä ja hyvinvointia vaarantavasti ensisijaisesti lapsiin, nuoriin ja naisiin.	Terveyspalvelujen antamista laajennetaan ns. haavoittuviin ryhmiin, mikä parantaa lasten ja raskaana olevien naisten terveyttä ja toimintakykyä.
	Nykyohjeistuksen mukaan äitiys- ja lastenneuvolapalveluja ei tarjota paperittomille. Raskauskomplikaatiot, sikiön tilan heikkeneminen ja vastasyntyneen ongelmat vaativat aina kiireellistä hoitoa erikoissairaanhoidossa. Sama periaate pätee lasten ja nuorten kasvun ja kehityksen seurantaan ja niissä ilmeneviin ongelmiin.	Raskaana olevat saavat äitiysneuvolapalvelut ja alle kouluikäiset lapset saavat neuvolapalvelut. Raskauden seurannan ja seulonnan hyötynä on, että kevyemmin ja edullisemmin hoidettavat ongelmat havaitaan ajoissa, jolloin välttyään raskauskomplikaatioilta ja sikiön sairastumilta. Sama periaate pätee lasten ja nuorten kasvun ja kehityksen seurantaan ja ongelmien varhaiseen toteamiseen.
	Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut annetaan terveydenhuoltolain 16 § ja 17 § mukaan peruskoululaisille sekä opiskelijoille. Kaikki Vantaalla asuvat lapset otetaan kouluun, myös paperittomat. Kouluterveydenhuoltoon ei sisälly sairaanhoito. Lapsen kasvussa ja kehityksessä ilmenevät häiriöt ja ongelmat	Ei muutosta nykytilanteeseen. Koululaiset saavat kouluterveydenhuollon ohella kaikki muutkin terveyspalvelut, myös sairaanhoidon. Kasvussa ja kehityksessä

	havaitaan, mutta oikeutta sairaanhoitoon ei ole ennen kuin tilanne vaatii kiireellistä hoitoa. Hoitamattomat sairaudet saattavat heikentää pysyvästi lapsen tulevaa terveydentilaa ja toimintakykyä. Opiskeluterveydenhuoltoon sisältyy sairaanhoito ml. suun terveydenhuolto sekä mielenterveys- ja päihdepalvelut kaikenikäisille opiskelijoille.	ilmenevät häiriöt ja ongelmat havaitaan varhain ja ne voidaan hoitaa ennen kuin tilanne vaikeutuu. Tällä on pysyvä vaikutus lapsen tulevaan terveydentilaan ja toimintakykyyn. Ei muutosta nykytilanteeseen.
	Ainoastaan kiireellistä hoitoa annettaessa ongelmana ovat yksittäisiksi jäävät hoitotapahtumat, pitkäaikaissairauksien hoitamattomuus, vaihtelevat asuinpaikat ja henkilöiden luotettava tunnistaminen.	Haavoittuvilla ryhmillä on todennäköisesti motivaatio hoitaa omaa ja lastensa terveyttä, mikä on edellytys jatkuvalla hoitosuhteelle. Joissain tapauksissa ongelmana voi edelleen olla hoitoon sitoutumattomuus, vaihtelevat asuinpaikat ja henkilöiden luotettava tunnistaminen.
	Tartuntatautien ja rokottamisen kohdalla on yksilönäkökulman lisäksi huomioitava yhteisönäkökulma. Seulomattomat ja rokottamattomat henkilöt muodostavat tartuntariskin koko yhteisölle, kun rokottamattomien määrä laskee ja yhteisön laumaimmunitaetti alittaa kriittisen rajan.	Tartuntatautien ja rokottamisen kohdalla on yksilönäkökulman lisäksi huomioitava yhteisönäkökulma. Rokotettujen osuus lisääntyy, mikä vahvistaa koko väestön laumaimmunitaettia.
Palvelujen järjestäminen	Tällä hetkellä ei ole voimassa olevaa lakia paperittomien terveydenhuollon järjestämisestä. Maahanmuuton ministerityöryhmä on laatinut (12/2016) toimenpidesuunnitelman laittoman maassa oleskelun ehkäisyyn ja hallintaan, jossa kuntia ohjeistetaan turvaamaan laittomasti maassa oleskeleville oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Kunnat antavat välttämättömän ja kiireellisen avun, ja valtio korvaa kustannukset täysimääräisesti. Em. kiireellinen hoito annetaan Vantaalla pääasiassa	

	Peijaksen sairaalassa sijaitsevassa yhteispäivystyksessä ja osittain myös terveysasemien päiväpoliklinikoilla.	
	EU/ETA – maista ja Sveitsistä tulevilla, Suomessa tilapäisesti oleskelevilla henkilöillä, on oikeus raskauteen tai synnytykseen liittyvään välttämättömään hoitoon. Tilapäisesti Suomessa oleskeleva ulkomaalainen voi saada Suomessa kuitenkin normaalit raskausaikaan liittyvät, tai ikäryhmälle tarkoitettut neuvolatarkastukset ja tarvittavat seurantakäynnit, jos hän on saanut kotimaastaan neuvolatarkastuksiin maksusitoumuksen.	Vantaan nykyohjeistukseen verrattuna paperittomat henkilöt saavat laajemmat oikeudet kuin EU/ETA – maista ja Sveitsistä tulevat, sairausvakuutetut henkilöt. Vantaan nykyistä ohjetta täytyy muuttaa Lain rajat ylittävstä terveydenhuollosta (1201/2013, 6 §) mukaiseksi: Jos toisessa EU-valtiossa vakuutettu henkilö hakeutuu hoitoon Suomen julkiseen terveydenhuoltoon, kunnan on järjestettävä nämä palvelut hänelle ilman syrjintää samojen perusteiden mukaisesti kuin Suomessa asuvalle.
	Pääkaupunkiseudun kunnissa on erilaiset käytännöt. Helsinki ja Espoo tarjoavat kaikki terveydenhuollon palvelut raskaana oleville ja alle 18-vuotiaille ml. erikoissairaanhoidon. Naapurikuntien erilaiset käytännöt aiheuttavat kestävämmän tilanteen hoitoon pääsyn kannalta.	Paperittomien palveluiden järjestämiseksi on tehty valtuustoaloite. Kaupungin johtoryhmä on tehnyt linjauksen, jonka mukaan siirrytään samanlaiseen toimintamalliin Helsingin ja Espoon kanssa. Yhtenäinen käytäntö selkeyttää pääkaupunkiseudun toimintaa paperittomien hoitoon pääsyn osalta.
Henkilöstö	Ei vaikutusta henkilöstön rakenteeseen ja lukumäärään.	Nykyisen arvioidun paperittomien määrän ei arvioida lisäävän neuvolahenkilöstön tarvetta. Henkilöstön lisäystarvetta saattaa kuitenkin myöhemmin ilmetä.
	Paperittomien asioiden selvittely vie resursseja varsinaiselta hoitotyöltä.	Vapauttaa henkilöstön työaikaa hoito-oikeuden selvittelystä hoitotyöhön. Henkilöstölle laaditaan ohje paperittomien potilastietojen käsittelystä.
	Nykytilanne kuormittaa henkilöstöä hoitoetiikan näkökulmasta. Henkilöstö tiedostaa ammatillisen arvion perusteella hoidon tarpeen, mutta joutuu epäämään sen asiakkaan hoito-oikeuden puuttumisen perusteella. Henkilöstöä on myös muiden toimijoiden taholta painostettu	Tukee ammattieettistä toimintatapaa ja siten henkilöstön jaksamista.

	ottamaan paperittomia asiakkaita.	
	Vantaalla ei ole mahdollista saada terveystalvija kättäneiden paperittomien määriä potilastietojärjestelmästä, koska hoito on annettu hoito- oikeuden perusteella.	Koska paperittomien tarkasta määrästä ei ole tietoa, kustannusten ennakointi on haasteellista päätöksen valmisteluvaiheessa. Toimialalla on arvioitu, että esim. neuvolapalveluja käyttäviä asiakkaita olisi vuositasonlla noin 15. Terveystalvujen kirjaamistyöryhmässä on valmisteilla ohjeistus paperittomien statuksen merkitsemiseksi potilastietojärjestelmään, jolloin palveluja käyttävien paperittomien määrää voidaan seurata.
	Kiireellinen hoito erikoissairaanhoidossa aiheuttaa huomattavasti korkeammat kustannukset kuin sairauden hoitaminen ajoissa perusterveydenhuollossa.	Kokonaistaloudellisesti ennaltaehkäisy ja sairauksien hoitaminen varhaisessa vaiheessa on edullisempaa kuin kiireellinen hoito tilanteen akutisoiduttua.
Talous	Valtio korvaa kunnalle kiireellisestä hoidosta aiheutuneet kulut, jos hoitoa saaneella henkilöllä ei ole Suomessa kotikuntaa ja jos kuluja ei ole saatu perittyä henkilöltä itseltään (laki rajat ylittävistä terveydenhuollosta 1201/2013 20 §). Valtion korvauksen voi saada myös sellaisista palveluista, jotka ovat asiakasmaksulainsäädännön mukaan palvelujen käyttäjälle maksuttomia, esimerkiksi alle 18-vuotiaan henkilön käynti terveyskeskuslääkärin vastaanotolla. Korvauksen piiriin kuuluvat myös kustannukset, jotka ovat aiheutuneet muun terveydenhuollon ammattihenkilön kuin lääkärin tai hammaslääkärin luo tehdyistä käynneistä sekä mm. tulkkauskustannukset.	Kunnalla on mahdollisuus tarjota laajempia palveluja kuin mitä lainsäädäntö tai sopimukset edellyttävät. Näiden palvelujen kustannuksiin ei saada korvausta valtiolta. Mikäli paperittomalta henkilöltä ei peritä tai yritetä periä hoidon todellisia kustannuksia, Kela ei korvaa niitä kunnalle. Toimialalla on arvioitu, että perusterveydenhuollosta aiheutuvaa vuosikustannusta ilman suun terveydenhoitoa muodostuu henkilöä kohden 170 – 2000 euroa. Mikäli henkilöitä olisi kymmenen, kustannukset liikkuvat 1700 – 20 000 euron välillä vuositasonlla. Erikoissairaanhoidon kustannuksissa on hoidon tarpeesta ja hoidon pituudesta riippuen suurempi vaihtelu. Vantaalla kotoutumislain perusteella haettujen valtionkorvausten taso oli vuonna 2015 alaikäisten henkilöiden osalta keskimäärin 6.600 euroa / henkilö / vuosi, niiden henkilöiden osalta, jotka erikoissairaanhoidon

		palveluja tarvitsivat. Kustannuksia on eritelty tarkemmin valtuustoaloitteeseen tehdyssä selvityksessä.
Ympäristö	Hoitopaikan saavutettavuus kiireellisessä hoidossa voi olla haasteellista (Peijas). Kouluterveyden- ja opiskeluterveydenhuolto tapahtuu kouluissa ja oppilaitoksissa. Opiskelijat saavat sairaanhoidon terveysasemilla.	Palvelujen sijainti on vastaava kuin kuntalaisilla. Ei aiheuta tällä hetkellä lisätilan tarvetta. Ei muutosta nykytilanteeseen.
Johtopäätökset	Tarjotaan ainoastaan lakisääteiset terveyspalvelut, joista saadaan valtiolta/Kelalta korvaus. Ratkaisu on linjassa istuvan hallituksen turvapaikanhakijoita koskevan linjauksen kanssa. Samalla on huomioitava, että maahanmuuton ministerityöryhmän suunnitelmassa ei haluta rinnastaa paperittomia laittomasti maassa oleviin, kielteisen oleskeluluvan saaneisiin. Korvauksista huolimatta kustannukset saattavat nousta korkeiksi, koska erikoissairaanhoidossa joudutaan hoitamaan kiireellisenä sellaisiakin terveyteen liittyviä ongelmia ja sairauksia, joita olisi voitu ennaltaehkäistä tai hoitaa huomattavasti kevyemmin. Palvelujen ulkopuolelle jää haavoittuva ryhmä (lapset, nuoret ja raskaana olevat), joiden hoitamatta jääneiden terveysongelmien haitat ja kustannukset kertautuvat tulevaisuudessa.	Terveyspalvelujen tarjoaminen alle 18-vuotiaille ja raskaana oleville tukee kaupungin terveyden edistämisen tavoitetta ja ennaltaehkäisee vaikeammin hoidettavia ongelmia. Pääkaupunkiseudun isoissa kaupungeissa on samanlainen toimintamalli, mikä jakaa yhteistä vastuuta ja vaikuttaa myönteisesti Vantaan maineeseen. Päätös edellyttää paperittomien määrän ja kustannusten seurantaa ja tarvittaessa tilanne on arvioitava uudelleen. Ratkaisu vapauttaa työaikaa hoito-oikeuden selvittelystä hoitotyöhön ja tukee henkilöstön jaksamista mahdollistamalla ammattieettisen toiminnan. Haavoittuvassa asemassa olevat, raskaana olevat sekä alle 18-vuotiaat lapset ja nuoret, otetaan terveyspalvelujen piiriin, jolloin terveysongelmat havaitaan ja hoidetaan ajoissa. Tämä parantaa lasten tulvaisuuden toimintakykyä ja mahdollisuuksia sekä vähentää syrjäytymistä ja sosiaali- ja terveydenhuollon kustannuksia tulevaisuudessa.